

ÜNİVERSİTELERCE YÖNETİLEN YETİŞKİN EĞİTİMİNİN KAVRAMLARI VE KAPSAMI

Dr. John K. Friesen (*)

Çeviren: Mahmut TEZCAN

*Dün Üniversiteyi bitiren, bugün öğrenimine son
veren, yarının cahilidir.*

Dr. L. R. Main

Niçin Yetişkin Eğitimi?

Bilginin arttırılması isteği, insanların ilk uygar devrinin kaynağına kadar uzandığı gibi, ilk defa “Ben, niçin?” sorusunu akıllı bir şekilde araştıran kişiye kadar uzanır. Asırlardan beri büyük öğretmenler bir hayatın bütün olanaklarını gerçekleştirerek yaşanması düşüncesini izah etmiş ve savunmuşlardır. Daha yakın bir zamanda Immanuel Kant, aklı başında bir insanın bütün yaşantısı boyunca üç soruyu sormaya ve cevaplandırmaya ihtiyacı olduğunu belirtmiştir.

“Ne bilebilirim? Ne yapmalıyım? Ne ümid edebilirim?” Kant’ın bu soruları, insanın yaşantısı boyunca eğitimine ait plâni hatıra getirir.

Fen bilimleriyle toplumsal bilimlerin birbirleriyle pek geçinemedikleri zamanımızda düşünürler, yetişkinleri, karmaşıklığı durmadan artan bir dünyada yaşamaya hazırlayacak eğitim çeşidi ve eğitim şekilleri konusunda topluluğu aydınlatmaya çalışmışlardır.

Yetişkin eğitimi ihtiyacı, genç ve yeni gelişmekte olan toplumlarda özel bir önem taşımaktadır. İnsanın temel ihtiyaçları her yerde aynı ise de bugünkü durum, yeniden ele alınmayı gerektirmektedir.

(*) Dr. Friesen, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığında Nüfus Plânlama Bölümü Danışmanlarından. Birçok seneler İngiliz Columbia Üniversitesinde (Van couver, Canada) Üniversitenin Dışa Dönük Faaliyetleri Direktörlüğünü yapmıştır.

Lawrence Durrell'in dikkati çektiği gibi, "Seçilmiş hayâllere dayanan yaşantılar yaşarız. Gerçeklik görüşümüz, zaman ve yer durumumuzla koşullandırılmış olup, bizim zannettiğimiz gibi kişiliğimiz tarafından koşullandırılmış değildir. Böylece, gerçeğin her yorumu tek bir duruma bağlıdır. Doğuya veya batıya doğru atılan iki adım, bütün manzarayı değiştirir."

Bu sebepten milli plânlamadaki Strateji, tüm gelişme sürecini içine almaktadır. İnsan, ilerlemeyi tek bir yönde tahrik edip bütün tarihî şeridin kendi kendine açılmasını bekleyemez. Durumu bütün yönleriyle karşılamak, her yönden ele almak zorundayız ki bu çaba, endüstrileşmeyi, toplumsal tabakaları, değerleri, siyaseti, ekonomiyi, ideolojiyi, bütün beşerî düşünce ve faaliyet serisini içine alsın.

Bu çaba, sermaye yatırımının hangi sıraya göre yapılması icap ettiği yolundaki alışık olduğumuz münakaşayı ortaya çıkarır. Sermaye yatırımında endüstrileşmeye mi yoksa eğitime mi öncelik tanınmalıdır? Belli ki her iki ihtiyaç da karşılanmalıdır. Fakat insan gücünün eğitilmesini de içine alan topyekûn eğitimin uzun sürede herhangibir sermaye yatırımdan daha yüksek faiz verebileceğini düşünmek ilginçtir. (1).

Bugün gençlerin eğitimi bütün kalkınma plânlarında üniversal bir sorundur. Bununla beraber milletler, yetişkinlerin eğitimine acaba ne derece önem vermekteler? Bu konuda tatminkâr bir sonuç, 1960 da UNESCO' nun himayesinde Montreal'de toplanan çeşitli ülkelerin delegelerince elde edilmiştir. Bunlar şu bildiriye kabul etmişlerdi: "Şuna inanıyoruz ki, yetişkin eğitimi, insan'ın yaşaması ve saadeti için o derece büyük bir önem kazanmıştır ki, yeni bir tutumu gerektirmektedir. Buna göre bütün insanlar yetişkin eğitimini hayatın doğal bir parçası olarak kabul etmeli ve hükümetler de onu, ülkelerinin eğitim plânlarının en gerekli bir kısmı olarak ele almalıdırlar. Bunun dışındaki hiçbir tedbir yeterli olamayacaktır."

Genel Yetişkin Eğitimi Kavramları

Yetişkin eğitiminin millî kavramlarında büyük farklılıklar bulunması doğaldır. Bu konuda birkaç örneği gözden geçirelim. Ameri-

(1) Edward F. Denison "The Sources of Economic Growth in the United States," (A.B.D. de Ekonomik Gelişmenin Kaynakları) isimli eserinde 1929 ve 1957 tarihleri arasında millî gelirin % 23 oranında gelişmesinin nedenini, işçilerin eğitim düzeyinin yükselmesine bağlamıştır. (İdarî ve teknik personel dahil) Buna karşılık genel bilginin ilerlemesi % 20 iken tabii sermayedeki artış % 15 olarak hesaplanmıştır.

kalı Lyman Bryson, yetişkin eğitiminin “günlük işleriyle meşgul kişilerce yerine getirilen eğitimsel amaçlı her türlü faaliyeti kapsadığım” belirtir. İskandinavya’da orta dereceli halk okullarının kurucusu Danimarka’lı Bishop Grundtvig, “Halkın mutedil ve faydalı bir şekilde aydınlığa ulaştırılamaması halinde tıpkı vahşî yaratıklar gibi ayaklanarak beşerî olan herşeyi imha edeceği” hususunda ikazda bulunur. Bir Japon da “işçi eğitiminin gayesi, işçiyi mükemmel sanayi adamı olduğu kadar, milliyetçi iyi bir vatandaş olarak da eğitmektir” der. İngiliz Josiah Stamp ise “Yetişkin eğitiminin amacı, insana, hayatını kazanması iyi bir hayat sürmesi ve bir dünya görüşü kazanması hususunda yardım etmektir. Bunların önemi de bu sıraya göredir” der.

Bir Türk Eğitimcisi olan Dr. Turhan Oğuzkan da sorunun çeşitli yönlerine göz atarak yerinde olan şu sonuca varır. “Yetişkin eğitimi gibi sayısız hedefleri, görevleri, programları ve yöntemleri olan alanlarda genelleştirme yapmak zordur. Yetişkin eğitimi örgün eğitim şansından mahrum kalanlara fırsat sağlamaktan başlayarak üniversite eğitimi görmüş olanlara en son malumat ve bilgiyi vermeğe; basit okuma ve yazma veya el işleri öğretmekten başlayarak yüksek teorik uygulamalara kadar uzanan geniş bir faaliyet alanını kapsar” (2)

Böylece insan yetişkin eğitimi felsefesinin ne sabit ne de mutlak olmadığı sonucuna varabilir. Eğitimin kişi yönünden amacı, onu hayatın mümkün merteye her alanında mükemmelliğe ulaştırmada başka bir deyimle, tam ve ahenli bir hayat sürebilmeye başarılı kılmadır. Bir tüm olarak topluma uygulandığında bu, kalkınmada dengeli bir gelişmeyi ifade eder. Kanada’lı ünlü eğitimci Dr. M. M. Coady, insanın, başlıca, maddî, toplumsal, ekonomik, kültürel ve manevî olmak üzere beş ilgi alanının bulunduğunu belirtir ve büyük bir uygarlık meydana getirecek olan toplumun, bütün bu alanlarda en fazla ilerleyen ve ilerlemesinde bu beş alan arasında uyum gözetilen toplum olduğunu sözlerine ekler.

En mükemmel şeklinde yetişkin eğitimi yahut okul sonrası eğitim, *Öğrenen toplumun* meydana çıkmasını sağlar. Bu terim öğrendiklerini uygulayabilen ve demokratik bakımdan faal bir halkın amacını ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu terim yine, içindeki belirtileri iktidarın paylaşılması ve karşılıklı saygı ve bunların da şartlarının

(2) “The Place and the Function of Adult Education in Manpower Training and Economic Development” Turhan Oğuzkan, 1966 (Ekonomik kalkınma ve İnsan gücü Eğitiminde Yetişkin Eğitiminin Yeri ve Fonksiyonu”.

ekonomik denge ve aydınlık olduğu toplumu ifade etmek için gittikçe yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.

Öğrenen toplumda modası geçmiş gelenekler mirasıyla yüklü eski düzen değişmeye zorlanmaktadır. Belirmekte olan toplum, yenileşme (Devamlı bir şekilde kendini yenileme) peşinde olup şevk ve heyecanın yalnız iyi karşılandığı değil, beklendiği bir ortam da yaratmaktadır.

Daha Geniş Bir Üniversite Sitesine Hizmet

Şimdi burada bir kurumu, üniversiteyi ele alıp onun yetişkinlerin öğrenimini devam ettirmekteki rolünü gözden geçirelim. Üniversiteler bütün dünyada, toplulukların sorunlarına karşı gittikçe artan bir ilgi göstermektedirler. Bu konuda, belki aşırı derecede basitleştirilmiş, fakat buna rağmen faydalı bir karşılaştırma, haziran 1966 da A. B. D. de 1. Karşılaştırmalı Yetişkin Eğitimi konferansı'nda yapılmıştır.

Dr. A. A. Liveright, yetişkin eğitimi faaliyetleri yönünden üniversitelerin, şu dört bakımdan birbirleriyle karşılaştırılabileceğini ileri sürmüştür.

1. Bir üniversite, kendisini bir toplumsal değişme vasıtası veya bir bilgi hazinesi ve dengeleyici bir kuvvet olarak görebilir.
2. Üniversite, doğrudan doğruya veya dolaylı olarak kütlelerin eğitimine karşı sorumluluk duyabilir veya öncelikle seçkinlerin eğitimi ile ilgilenebilir.
3. Üniversite, bütün ülkeyi veya milleti kendi sitesi ve faaliyet alanı olarak kabul edebilir veya kendi site sınırları içine koyarak kendisinin öğrenciye gitmesi yerine öğrencilerin kendisine gelmesi gerektiğini düşünebilir.
4. Üniversite, öğretim ve hizmetlerin araştırma kadar önemli olduğuna veya temel sorumluluğunun araştırmanın yönetimi olduğuna inanabilir. (3)

Birçok Batı ve diğer ülkelerin üniversitelerinde, yukarıda belirtilen zıt şıklar arasındaki seçim gittikçe birinci guruba kaymaktadır. Bu üniversiteler, uzun zamandanberi, gerek kendi sitelerinde gerek kütle haberleşme araçlarından faydalanılan muhabereci eğitimden ve

(3) January, 1966 Journal of International Congress of University Adult Education, "The Role of the University in Adult Education" A.A. Liveright. (Yetişkin Eğitiminde Üniversitenin Rolü)

daha birçok yollardan yararlanan yetişkin eğitimi ile uğraşmaktadırlar. Gerek yetişkin eğitimi kurumu gerekse yetişkin öğrenci, şu kanaatta varmışlardır ki dün üniversiteyi bitiren ve bugün öğrenimine son veren, yarının cahilidir.

Üniversitelerce yönetilen yetişkin eğitimini takip edenler üç büyük gruptan ibarettir.

Bunlardan ilki, doktorlar, avukatlar, mühendisler, mimarlar, öğretmenler, endüstri personeli gibi az sayıdaki meslek ve iş sahibi kişilerin meydana getirdiği bir gruptur. Bunun yanında gittikçe genişleyen en büyük gurup, "Devlet memurluğu"dur. Okur yazarlık programları ve köy-şehir işleri direktörleri, meslekî müşavirler, kütüphaneçiler, tarım uzmanları, toplumsal hizmet uzmanları, aile plânlaması ve diğer sağlık personeli, turizm ve danışma memurları, plânlama uzmanları v.s. bu guruba girerler. Toplumda kilit mevkilerde bulunan bu kişiler için üniversite, devamlı bir fayda kaynağı olabilmektedir.

İkinci gurup, derece elde etmeğe çalışan yetişkinlerdir ki, gece eğitimi yapan fakülte veya muhabere kurslarından faydalanabilirler.

Üçüncü ve en geniş takipçiler gurubunda ise kişisel gelişmelerini sağlamak ve toplum sorunları hakkındaki bilgilerini arttırmak isteyen kültürlü insanlar bulunmaktadır. Bu alanda yeni bir lisan öğrenme olanağı veya kültürel mirasın daha iyi anlaşılmasını sağlayan kurslar açılabilir. Bazı kişiler örgütsel liderliğin tekniği hakkındaki bilgilerini arttırmak veya değişen aile üzerinde daha fazla bilgi sahibi olmak veya atom çağında ahlâk sorunu ile ilgilenmek isteyebilir. İşte, kısaca söylemek gerekirse, üniversite bu geniş ilgi alanının büyük bir kısmını, kaynaklarının olanağı nisbetinde karşılayacaktır.

Programın Niteliği

Bir üniversite, normâl programında olduğu gibi yetişkinlere vereceği eğitimde de seçici olmalıdır. Yüksek eğitim, her insana herşeyi öğretmek demek değildir. Üniversitenin dışa dönük faaliyeti millî okuryazarlığı teşvik kampanyası, toplumsal refah sağlama hizmeti, yahut bilginin bütün kütleye yayılması çabası ile karıştırılmamalıdır. Bu görevleri yerine getiren başka kurumlar mevcuttur. Üniversite, yetişkinlerin geniş ölçüdeki ihtiyaçlarının araştırılmasında rolünü,

aşağıdaki hususların ışığı altında seçecektir. (4)

1. Üniversite yetişkin eğitimi, eğitim ve öğretimin güç, ince yanları ile ilgili olması bakımından seçicidir. O, meslek sahibi kişilerle kamu ve özel sektörde üst ve en üst kademelerde yer alanları eğitime çalışır.

2. Tecrübüdür, pilot projelerle özel bir şekilde ilgilenir ve kütle kurumlarınca daha iyi yönetilebilecek programları üzerine almaz.

3. Soğukkanlı tartışma ve öğrenme için ideal bir hava sağladığından, üniversite, dışa dönük faaliyetlerinde sitede ikamet etmenin faydalarını anlamıştır.

4. Üniversite, yetişkin eğitimini özel bir bilgi alanı; felsefesi, psikolojisi ve metodolojisiyle bir disiplin olarak ele alır ve destekler (5) daha ziyade uygulamaya yönelmiş olup araştırmalarında toplumsal bilimlerle sıkı bir işbirliği halindedir.

Eski tecrübelerin göstermiş olduğu üzere, yüksek eğitimin devamı tamamen üniversite idaresi ile fakülteler arasındaki işbirliğine bağlı kalmaktadır. Nitekim, yetişkin sınıflarına öğretim personeli ve öğretim araçları sağlayan bunlardır. Yetişkin eğitimini mümkün kılan ve yetişkin eğitiminin kendi üniversitelerinde takip edeceği yönü, plancı grupları yoluyla etkileyen de gene bunlardır.

4 See, C.O. Houle's paper in "Universities in Adult Education", UNESCO, 1952. (Yetişkin Eğitiminde Üniversiteler)

5 Recommended readings in adult education, as an interdisciplinary field of University Study, are the followings:

Brunner, Edmund des et al, *An Overview of Adult Education Research.*

Adult Education Association of the U.S.A. 1959.

Jensen, G., Liveright, A.A., Hollenbeck, Wilbur,

Adult Education: Outlines of an Emerging Field of University Study. Adult Education Association of the U.S.A., 1964

Kidd, J.R., *How Adults Learn.* Association Press, Newyork, 1959 Verner, Coolie and Alan Booth, *Adult Education Center for Applied Research in Education, Inc., Washington, 1964.*